

Un pont cultural entre Semmama i Girona per combatre el terrorisme

Els esdeveniments polítics i socials que van tenir lloc a Tunísia el 2010 van provocar un despertar cultural a un país de gairebé tretze milions d'habitants. Des de fa sis anys, una delegació d'artistes gironins participa en la Festa dels Pastors a la muntanya de Djebel Semmama.

Text > **EDU SÍVORI ALT**, poeta

Fotos > **ARXIU AMICS DE SEMMAMA**

L'espai públic tunisià, d'un dia per l'altre, va esdevenir l'escenari de múltiples i diverses expressions polítiques i artístiques que, a través de les xarxes socials, s'han exportat des d'una visibilitat local i han arribat a assolir l'escala mundial. El moviment es va batejar com la Revolució del Gessamí.

Tunísia havia estat un protectorat francès fins a l'any 1956, en què es va independitzar. Després d'haver enderrocat el rei Muhammad VIII el 1957, Habib Bourguiba hi va establir una república que va ser titllada de dictadura encoberta. Paradoxalment, durant aquest període, les dones van obtenir alguns drets, com poder votar o divorciar-se.

L'any 1987, Bourguiba va ser depositat per Zine al-Abidine Ben 'Ali, que també va fustigar el poble fins a l'arribada de la Revolució del Gessamí: això va donar força al teatre, grafitis i *performances* diverses, distribució massiva de reproduccions artístiques, fanzins de temes in comptables i, potser per primera vegada, també la presència del feminisme en la seva màxima esplendor.

El poble va desplegar el cos al carrer, i fins i tot la seva nuesa. El 2013, Ami-

na Tyler, inspirada per l'organització d'activistes Femen, va ser una de les tantes dones que van gosar desafiar les regles establertes. Pública i de carrer va ser també la lamentable immolació del jove venedor ambulat Mohamed Bouazizi a la població de Sidi Bouzid.

El poble tunisià va demostrar poder passar de la passivitat i la teoria en la intimitat de l'espai privat a la pràctica de la llibertat i l'acció als espais públics, oberts i comunitaris. Compromís actiu, participació ciutadana, pluralitat d'idees i exercici d'aquestes al carrer van ser el resultat obtingut d'aquella explosió contra la censura, la desídia i la distracció que el poble patia per part dels governants.

Els estudiosos del tema han d'anàlitzar aquest període històric i primaveral de ruptura de la isotopia estilística acostumada. Una revolució que encara ningú no pot assegurar si va ser tan efímera com sembla, tenint en compte les conquestes *per se* obtingudes.

Bouazizi va decidir calar-se foc a l'estil bonze davant la Delegació de Govern, i alhora va ser l'espurna que va encendre la metxa de la Primavera. Va ser una expressió de carrer desesperada i la *performance* tràgica d'un

>> Adnen Helali.

>> Amics de Semmama a l'Alfolí de la Sal, a l'Escala.

home en flames reproduint-se per tot el món en directe per Internet.

L'Amina també va sortir de l'anonimat gràcies a les plataformes digitals. Va ser empresonada i més tard va aconseguir exiliar-se a París. Mitjançant l'exposició del seu cos, va lluitar per provar de trencar aquells motlles que en alguns llocs del món encara sentencien les dones a fuetades, pedrades, lapidacions en vida o a l'ostracisme etern.

El govern actual de Kaïs Saïed va convertir aquella primavera en un hivern fosc, i si bé el feminisme va aconseguir alguns avenços en la lluita per la igualtat de gènere, d'altra banda, no s'atura de créixer el nombre de víctimes de violència masclista. Un altre tema àlgid a la Tunísia actual és la vigència de lleis que criminalitzen l'homosexualitat amb penes de presó (article 230 del Codi civil). Una realitat contra la qual lluiten el col·lectiu LGTBIQ+ de Tunísia i l'Associació Shams.

Com ja hem dit abans, el 2010 un poble històricament oprimat va sortir a expressar-se als carrers en un acte de veritable desobediència civil, reclamant que l'opressor dimitís. Al president Ben 'Ali no li va quedar cap altra

opció que exiliar-se a l'Aràbia Saudita, on va morir el 2019. Les manifestacions de Tunísia van generar una reacció en cadena que no es va poder controlar. Va ser, sens dubte, l'inici de la breu i famosa Primavera Àrab.

Adnen Helali i el turó de Semmama

De manera simultània, aquell despertar a les grans ciutats també va ser acompanyat pels pagesos. En particular, per un poble de pastors perdut entre les muntanyes, a l'oest del país. Es tracta de Djebel Semmama, una

muntanya a Sbeitla (Kasserine) on Adnen Helali, un professor de francès, poeta i actor, impulsa des de fa onze anys la Festa dels Pastors. Semmama és reivindicat per Helali i pel seu poble com el primer centre cultural del món que funciona en una muntanya.

El va fundar principalment per evitar la captació de joves pastors per part del terrorisme gihadista instal·lat a la zona i, alhora, per rescatar l'artesanía, la ramaderia i la cultura locals. Helali coneix la topografia del lloc i és conscient que el lloc està assenyalat com a altament perillós per la presència del gihadisme. En arribar a Semmama, els artistes adverteixen immediatament

la presència militar i del personal de la Seguretat Nacional i, de fet, els consols del món recomanen als turistes no acostar-se a la zona.

Consol Vidal Riera i els artistes gironins

El 2017, Helali va conèixer l'activista cultural gironina Consol Vidal Riera (de Crespí), autodenominada «la poeta del desert», i ella, de llavors ençà, s'encarrega d'organitzar la delegació d'artistes que viatgen cada any de Girona a Semmama. Ho fa fomentant l'amistat entre els dos pobles units per la Mediterrània, integrant-ne la diversitat cultural i amb el fervor de promulgar la pau i la no-violència entre aquests.

Vidal explica: «Construeixo un pont per portar artistes de diferents cultures a un festival que ja estava consolidat». En cada edició de la Festa dels Pastors, Vidal adverteix els entusiastes artistes sobre la perillositat del lloc que visiten, i els recomana, entre altres coses, que es facin una assegurança de vida. «L'Adnen em va demanar si des de Girona podíem anar a portar claredat dins de la foscor», diu Vidal. En una de les edicions del festival es va desallotjar de manera dramàtica el públic present i els artistes van haver de baixar de l'escenari per una alarma de presència de terroristes pels voltants. Els artistes van ser escortats per tancs de guerra amb militars que no paraven d'apuntar i il·luminar amb

Djebel Semmama és una muntanya on Adnen Helali, un professor de francès, poeta i actor, impulsa des de fa onze anys la Festa dels Pastors

les llanternes dels seus fusells en la nit tancada. Van haver de passar la nit en una humil casa de pastors, on els van aixoplugar i van poder degustar un exquisit cuscús improvisat en honor seu.

Els gihadistes no només tenen el mal costum de decapitar les persones que no accedeixin als seus capricis (de vegades només per no voler lliurar-los un xai), sinó que, a més, solen deixar sembrades mines antipersones per tot arreu. El periodista català Pau Lanao va escriure sobre això a la premsa gironina: «El 19 de desembre del 2020, un grup d'homes armats van degollar un pastor a la regió tunisiana de Kasserine, al costat de la frontera amb Algèria. El jove, identificat com a Okba Dhouibi, havia estat segrestat uns dies abans per suposats gihadistes a les muntanyes de Saloum, una àrea d'exclusió militar».

Lanao va investigar altres fets: «El juny del 2017, membres de l'organització Okba ibn Nefa, vinculada a Estat Islàmic, havien segrestat i decapitat un altre pastor, identificat com a Jali-fa Soutani, i havien posat en alerta un exèrcit que va convertir la guerra contra el terrorisme en una prioritat i va portar a la militarització de la regió». És arran d'aquestes crues realitats que Helali va fundar el teatre Jbal (de muntanya), on reproduceix l'apropiació de l'espai públic que es dona a les grans ciutats en una zona marginada enmig del desert. Un cop a l'any, els pastors s'apropien de la muntanya de Semmama mitjançant un fet cultural.

Consol Vidal explica: «Semmama és la zona més pobre i oblidada de Tunísia, i és on s'amaguen els terroristes. La nostra aportació en aquest festival va ser durant els anys 2018, 2019 i 2023.

El 2020 i el 2021 no es va poder fer per la covid-19».

La festa no s'acaba a Semmama. Quan les celebracions s'hi aturen, comença l'anomenat Trig El Hattaya, un recorregut transhumant pel camí dels pastors que va des del Djerid fins a Friga, i a través d'aquesta ruta, es trasllada l'art al costat de l'empremta d'artistes internacionals per diverses ciutats com Tozeur, Haïdra, Sbeïtla i Dougga. En aquesta darrera ciutat hi ha un dels jaciments arqueològics més importants del nord d'Àfrica. Les ruïnes de Dougga reflecteixen la pluralitat de civilitzacions que hi van passar, des dels romans fins a l'època actual. Es poden apreciar els temples dedicats a Júpiter, a Juno i a Minerva, els banys termals i el fòrum, que està molt ben conservat, i on la *troupe* de Helali sovint fa diferents improvisacions artístiques.

>> Artistes pujant al turó de Semmama.

>> Escultura d'Edgar Masegú a Semmama.

L'any 2023, l'artista gironí Edgard Masegú hi va participar col·locant una escultura (art natura) i va fer aquestes declaracions sobre Semmama: «El desert ha deixat enrere víctimes de l'amagatall dels terroristes. El fet que els militars estiguessin més pendents del seu mòbil que de la metralladora era bon senyal. Vaig trobar una grua desmuntada, i la vaig recompondre, gairebé sense eines, amb un filferro que vaig rescatar d'antigues delimitacions, un tallador i uns bidons que amuntegava temeràriament un damunt de l'altre perquè fessin la funció d'escala. Tones de ferro que em van passar per les mans mentre el termòmetre sobrepassava els quaranta graus. Crec que vaig fer arribar un tipus d'art contemporani a un lloc on mai no havia arribat».

Si ens endinsem en la història, detectarem que al llarg de mil·lennis entre Tunísia i Catalunya hi ha hagut diversos moments d'intercanvi econòmic, pacifista i cultural. No és la primera vegada que Helali visita les comarques gironines. Ja ho va fer l'any 2019, en què es va fundar el Club d'Amics de Semmama a Girona.

Construir aquest pont d'intercanvi cultural entre Semmama i Girona és una experiència cultural col·lectiva i compartida amb artistes de diversos llocs del món, entre els quals hi ha Consol Vidal, Edu Sívori, Noemi Osorio, Edgard Platón, Faé Espinoza, Javier Ciancio, Paula Cruanyes, Emma Puxan, Renate van den Pol, Rosa Edu Aymà, Virikuta, Esther Roca Vila, Josep Subirana, Olga Bereza, Joan Albert Argerich, Josep Tero, Ovidi Llorente,

Al llarg de mil·lennis, entre Tunísia i Catalunya hi ha hagut diversos moments d'intercanvi econòmic, pacifista i cultural

Albert Cuevas, Pere Pau Ximenis, Carlotta Broglia, Cristhian Ruiz, Edgard Masegú, Esther Farga, Alfredo Jornet Gil i Lourdes Boix Llonch.

Helali va fer una conferència a la Casa de la Cultura de Girona amb l'actuació del cantautor de la troba catalana Josep Tero, i va interpretar l'obra *Zangra*, basada en textos de Jacques

>> Festa de la Sal a l'Escala.

Brel a l'Espai 31, que coordinen Montse Valentí i Llorenç Carreras.

La Festa de la Sal i l'Escala

La vila empordanesa de l'Escala, a través de la Mediterrània i de la tramuntana, ens parla de costums semblants entre les dues cultures. A més dels indigets, sabem que a Empúries hi va haver grecs, romans, i l'any passat... els pastors de Tunísia, amb Helali i la seva música tradicional de muntanya. Els pastors de Semmama van participar com a convidats d'honor en la vint-i-sisena edició de la Festa de la Sal. Helali va dir: «La muntanya de Semmama i la sal de l'Escala a Girona esdevenen el títol d'un bonic poema en prosa».

Es va adreçar al públic present a l'Alfolí de la Sal explicant que des del 2017 «nombrosos artistes gironins han acudit a la Festa dels Pastors, i gràcies a l'esforç de Consol Vidal, es va construir aquest pont amistós entre la gran ciutat catalana i aquesta muntanya tunisiana que simbolitza la resistència cultural contra el terrorisme al món».

A l'acte de l'Alfolí de la Sal hi van participar l'ambaixadora de Tunísia, Fatma Omrani Chargui; l'alcalde de l'Escala, Josep Bofill Testart, i la directora del Museu de la Sal, Lourdes Boix Llonch, que també va ser a Semmama. S'hi va anunciar la presentació del llibre *Djebel Semmama* per a aquest 2024 a la Fundació Valvi de Girona.

«Em dic Zangra, soc un antic coronel al front Belonzio amb vista a la plana on vindrà amb mi l'enemic que em farà heroi.»

Finalment, Helali va agrair a Consol Vidal el seu poema «La gran Tata»; a Sívori, el seu llibre *Com a flors nascudes a la primavera* (dedicat als pastors víctimes del terrorisme), i a Esther Farga, la seva cançó «Canta Semmama».

En el context de la Festa de la Sal i amb el mar de fons com a escenografia natural de l'escenari, fins al capvespre es va fer un festival de música i danses tradicionals, tant de Catalunya com de Tunísia, i es va muntar una paradeta on es van exhibir instruments musicals i artesanies de Semmama com ara tambors, cítares, barquetes d'esparg i espècies com la cúrcuma i l'infaltable romaní. L'acte es va cloure amb la promesa d'Adnen Helali de tornar aviat a l'Escala per portar sal de Tunísia.

>> La Tata amb els poetes Consol Vidal Riera i Edu Sívori.